

DIZAYNNING TARIXIY OBYEKTЛАRNI IDROK ETISHGA TA'SIRI

Kadirxodjayev Shoxrux Zakirxodja o'g'li

Yangiyöl tuman 3-son texnikumida ishlab chiqarish ta'limi ustasi

qodirxojaevshoxrux@gmail.com

ORCID: 0009-0009-9107-3005

Annotasiya: Ushbu maqolada dizaynning tarixiy obyektlarni idrok etish jarayoniga ko'rsatadigan estetik, psixologik va madaniy ta'siri tahlil qilinadi. Tarixiy muhitda qo'llaniladigan rang, shakl, yorug'lik, material va kompozitsiya kabi dizayn elementlarining inson ongida tarixiy makon va meros haqidagi tasavvurni qanday shakllantirishi o'rganiladi. Shuningdek, zamonaviy dizayn yechimlarining tarixiy obyektlarning autentikligini saqlash va ularni ommaga tushunarli hamda jozibador tarzda taqdim etishdagi o'rni yoritiladi. Maqolada dizayn orqali tarixiy obyektlarning vizual ifodasi kuchayishi, ularning ma'naviy va madaniy ahamiyatini chuqurroq anglashga yordam berishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: dizayn, tarixiy obyekt, VR, AR, rang, shakl, yorug'lik, kompozitsiya, vizual ifoda

Аннотация: В данной статье анализируется эстетическое, психологическое и культурное влияние дизайна на процесс восприятия исторических объектов. Рассматривается, каким образом такие элементы дизайна, как цвет, форма, свет, материал и композиция, формируют в сознании человека представление об историческом пространстве и культурном наследии. Также раскрывается роль современных дизайнерских решений в сохранении аутентичности исторических объектов и их доступном и привлекательном представлении для широкой аудитории. В статье обосновывается, что дизайн усиливает визуальное восприятие исторических объектов и способствует более глубокому пониманию их духовной и культурной значимости.

Ключевые слова: дизайн, исторический объект, VR, AR, цвет, форма, свет, композиция, визуальное выражение.

Abstract: This article analyzes the aesthetic, psychological, and cultural impact of design on the perception of historical objects. It examines how design elements such as color, form, lighting, material, and composition shape human understanding of historical spaces and cultural heritage. The role of modern design solutions in preserving the authenticity of historical objects while presenting them in an accessible and attractive way to the public is also discussed. The article argues that design enhances the visual representation of historical objects and helps to achieve a deeper understanding of their spiritual and cultural significance.

Keywords: design, historical object, VR, AR, color, form, lighting, composition, visual expression.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivoji sharoitida tarixiy-madaniy merosni saqlash, targ'ib qilish va uni keng jamoatchilikka yetkazish muhim masalalardan biriga aylanmoqda. Tarixiy obyektlar - bu o'tmishning moddiy va ma'naviy izlari bo'lib, ular jamiyatning milliy o'zligini, estetik qarashlarini va madaniy xotirasini aks ettiradi. Ushbu obyektlarning qanchalik to'g'ri idrok etilishi esa ularning qanday taqdim etilishiga bevosita bog'liq.

Aynan shu jarayonda dizayn muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Muhit dizayni, ekspozitsiya dizayni, grafik va raqamli dizayn orqali tarixiy obyektlarning mazmuni, qiymati va badiiy qiyofasi tomoshabinga yanada aniqroq va ta'sirchan yetkazilishi mumkin. Noto'g'ri yoki mos kelmaydigan dizayn esa tarixiy muhitning asl ruhini buzishi, obyektning noto'g'ri talqin qilishga olib kelishi ehtimoli mavjud.

Madaniy merosni saqlash va yetkazishda tarixiy obidalarni idrok etish asosiy rol o'ynaydi. Tarixiy obidalar, me'moriy inshootlar, artefaktlar va eksponatlar nafaqat o'tmish tashuvchilari, balki zamonaviy jamiyatga uning tarixini tushunish va qadrlashga yordam beradigan muhim elementlardir. Biroq, ushbu obyektlarni idrok etish ularning tomoshabinga qanday taqdim etilishiga qarab juda farq qilishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, dizayn tarixiy obyektning qanday idrok etilishiga, uning ahamiyati va madaniy xotiradagi o'rniga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan muhim vositaga aylanadi.

Materiallar va usullar

Dizayn, makon va vizual dizaynni tashkil qilish san'ati sifatida insonning tarixiy obyektlar bilan o'zaro munosabatiga chuqur ta'sir qiladi. Arxitektura, ko'rgazma dizayni, yorug'lik, yangi texnologiyalar va innovatsion echimlardan foydalanish kabi ko'plab omillar tarixiy obyektning idrokini o'zgartirishi, uni yanada qulayroq, tushunarli va hissiy jihatdan jalb qilishi mumkin. Kengaytirilgan va virtual haqiqat kabi zamonaviy texnologiyalar yordamida dizayn tarixni taqdim etishning yangi shakllarini yaratishda muhim omilga aylanib bormoqda, bu esa ta'lim va madaniyatni uzatish uchun qo'shimcha imkoniyatlar ochadi.

Globallashuv va jadal texnologik taraqqiyot sharoitida madaniy merosni saqlash va yetkazish uchun o'ylangan dizaynning ahamiyati ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda. Shuning uchun uning rolini tushunish va tarixiy obyektlar kontekstida samarali qo'llash nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega.

To'ldirilgan reallik (AR), virtual reallik (VR), 3D modellash va interaktiv eksponatlar kabi raqamli va vizual texnologiyalarning rivojlanishi bilan tarixiy obyektlarni loyihalash va ularni madaniyat muassasalarida namoyish etish zamonaviy muzey amaliyotining muhim jihatlari aylandi. Ushbu texnologiyalar tarixiy merosni ko'rish va talqin qilish uchun yangi imkoniyatlar ochadi, tashrif buyuruvchilarga obyektlar bilan o'zaro munosabatda bo'lishning o'ziga xos usullarini taqdim etadi. Shu munosabat bilan, dizayn elementlari tarixni idrok etish va tushunishga qanday ta'sir qilishini, ayniqsa innovatsion echimlardan foydalanish kontekstida o'rganish muhimdir.

Madaniy merosni saqlashning zamonaviy usullari nafaqat obyektlarning jismoniy saqlanishiga, balki ularning estetik, hissiy va tarbiyaviy ahamiyatiga ham

e'tibor qaratadigan dizayn echimlarini tobora ko'proq o'z ichiga oladi. Masalan, restavratsiya jarayonlari va ko'rgazma maydonlarining dizayni nafaqat tarixiy obyektни saqlab qolish, balki uni kengroq auditoriya uchun yanada qulay va mazmunli qilish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, obyektlarni o'zgartirish va zamonaviy talablarga moslashtirish sharoitida obyektlarni tiklashga yondashuvlarni ishlab chiqish uchun muhimdir.

Tarixiy obidalar haqidagi jamoatchilik fikrini shakllantirishda dizayn asosiy rol o'ynaydi. Dizayn va puxta o'ylangan taqdimot orqali siz nafaqat obyektlarning madaniy qiymatini ta'kidlashingiz, balki tarixiy kontekstni idrok etishga ta'sir qilishingiz, o'ziga xoslik va merosga hurmat hissini yaratishingiz mumkin. Globallashuv va madaniy o'zgarishlar sharoitida muzeylar, yodgorliklar va tarixiy binolarda dizayndan samarali foydalanish orqali madaniy o'ziga xoslikni saqlab qolish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda.

Vizual va dizayn amaliyotlari, ayniqsa muzey va o'quv ko'rgazmalari kontekstida, tarixiy obyektlar bilan ko'proq shaxsiy va yaqin aloqalarni yaratish uchun muhim vositaga aylanmoqda. Tarixiy obyektlar interaktiv elementlar orqali jonlanadigan ko'rgazmalarda dizayndan foydalanish tomoshabin va tarixiy obyekt o'rtasidagi masofani qisqartirishga yordam beradi, o'tmish bilan bog'lanishning noyob tajribasini yaratadi. Bu, ayniqsa, ko'rgazmalarni kengroq auditoriya uchun qulayroq qilishga intilayotgan zamonaviy muzeylar uchun to'g'ri keladi.

Keyingi o'n yilliklarda tarixiy obidalar va obyektlar nafaqat tadqiqot ob'yektiga, balki madaniy turizmning muhim elementlariga ham aylandi. Dizayn turistlarni jalb qilishda, shuningdek, ularda obyektlarning ahamiyati haqidagi tasavvurlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ekskursiyalar, ko'rgazmalar va yaxshi loyihalashtirilgan me'moriy obyektlar ko'proq e'tiborni tortadi va tarixiy merosga qiziqish va hurmatga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu jihat, ayniqsa, madaniy turizm iqtisodiyotning muhim tarmog'i bo'lgan mamlakatlar va mintaqalar uchun dolzarbdir.

Dizaynning tarixiy idrok kontekstidagi ta'siri tarixiy obyektlarni nafaqat saqlash, balki ommalashtirish, ularni tomoshabinlar uchun yanada qulay va tushunarli qilish imkonini beradigan muhim vositaga aylandi, bu esa kelajak avlodlar uchun madaniy merosni saqlashga yordam beradi.

Dizaynning tarixiy obyektlarni idrok etishga ta'siri odamlarning tarixiy merosni qanday idrok etishi, sharhlashi va o'zaro munosabatida muhim rol o'ynaydi. Dizayn, keng ma'noda, tarixiy obyektlarni idrok etishga ta'sir qiluvchi vizual dizayn, kontekstualizatsiya va fazoviy tashkilotning barcha jihatlarini o'z ichiga oladi. Bu obyektlarning jismoniy dizayniga ham, turli xil vositalar yordamida - muzeylardagi ko'rgazmalardan tortib raqamli talqinlargacha ularning tasvirini yaratishga tegishli bo'lishi mumkin.

Tarixiy obyektning dizayni va uning namoyishi tomoshabinlar uning ahamiyati va kontekstini qanday qabul qilishiga bevosita ta'sir qiladi.

Tarixiy yodgorlik yoki binoning arxitekturasini, shuningdek, uning zamonaviy muhitga integratsiyalashuvi ma'lum bir atmosferani yaratishga yordam beradi va uning tarixiy qiymatini idrok etishga ta'sir qiladi. Yoritish, makon va material kabi

ba'zi dizayn elementlari obyektning tarixiy ahamiyatini ta'kidlashi va uni tomoshabin uchun yanada mazmunli qilishi mumkin.

Muzey va ko'rgazmalarda namoyishlar qanday yaratilgan? Obyektlarni joylashtirish, yoritish, multimedia elementlari va ma'lumot panellaridan foydalanish tarixiy kontekstni idrok etishni sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Yaxshi o'ylangan ko'rgazma dizayni tomoshabinga obyekt mavjud bo'lgan davrni yaxshiroq tushunishga va uni chuqurroq kontekstda idrok etishga yordam beradi.

Natijalar va muhokama

Zamonaviy dizayn usullari tarixiy obyektlar bilan o'zaro ta'sir o'tkazishning interaktiv va qatlamli usullarini yaratishga imkon beradi, bu esa idrokni sezilarli darajada o'zgartirishi va tarix bilan aloqalarni mustahkamlaydi.

Ko'rgazma dizaynidagi sensorli ekranlar, interaktiv jadvallar va smartfon ilovalari kabi zamonaviy texnologik yechimlar tashrif buyuruvchilarga multimedia resurslari (videolar, animatsiyalar, matnli materiallar) orqali obyektlar haqida ko'proq ma'lumot olish imkonini beradi. Bu tajribani yanada shaxsiy va dinamik qiladi.

VR va AR yordamida siz tarixiy kontekstlarga sho'ng'ishingiz, tarixiy voqealarning rekonstruksiylarini tomosha qilishingiz yoki shunchaki o'tmishdagidek binolar arxitekturasini o'rganishingiz mumkin. Bunday tajribalarni loyihalash chuqurroq hissiy ishtirok etish uchun puxta o'ylangan vizualizatsiya va stsenariylarni talab qiladi.

Dizayn tarixiy obyektning go'zalligi yoki ahamiyatini qanday qabul qilishimizga ta'sir qiladi. Ko'rgazmaning estetikasi yoki obyektning o'zi tomoshabinda hayrat, hurmat yoki hatto teginish tuyg'ularini uyg'otishi mumkin.

Ko'pincha dizayn elementlari chuqur ramziy ma'nolarni yaratish uchun ishlatiladi. Masalan, muzeylarda tarixiy obyektlar ma'lum bir madaniy yoki siyosiy o'ziga xoslik uchun ahamiyatini ta'kidlash uchun mo'ljallangan bo'lishi mumkin. Ko'rgazmalarda ramz va metaforalardan foydalanish tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan asosiy jihatlarni ta'kidlashga yordam beradi.

Tarixiy xususiyatlarni tiklash haqida gap ketganda, dizaynning muhim jihati o'ziga xoslikni saqlash va uni zamonaviy sezgirliklarga moslashtirish o'rtasidagi muvozanatdir. Masalan, me'moriy yodgorliklarda obyektning haqiqiylikni saqlab qolish uchun an'anaviy restavratsiya usullaridan foydalanish mumkin, shu bilan birga uni zamonaviy aralashuvlar bilan vizual ravishda ortiqcha yuklamaydi.

Dizayn tarixiy obyektlar bilan bog'liq hikoyalarni tomoshabinga qanday etkazishda muhim rol o'ynaydi. Hikoya usullaridan foydalanish odamni obyekt bilan bog'liq bo'lgan davr yoki hodisaga jalb qilishga yordam beradi.

Obyektlar haqida hikoya qilish uchun filmlar, animatsiyalar, tovushlar, matnlar va fotosuratlar kabi vizual elementlardan foydalaniladi. Ushbu elementlar obyektни idrok etishga ta'sir qiluvchi kontekstni yaratadi - bu shunchaki «narsa» emas, balki kattaroq tarixiy rasmning bir qismidir.

Muzeylar dizayn elementlaridan foydalangan holda ko'rgazmalarni shunday tashkil qilishi mumkinki, tashrif buyuruvchi hikoyaning bir qismiga aylanadi, obyekt yoki hodisani bosqichma-bosqich o'rganadi va kashf etadi. Bu tomoshabinni

tarixiy jarayonga jalb qiladigan xronikalar, vaqt jadvallari yoki mavzulardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin.

Dizayn tarixiy obyektlarning qiymatini yetkazish vositasi sifatida jamiyat ularning ahamiyatini qanday qabul qilishiga ta'sir qiladi. Yaxshi taqdim etilgan va mo'ljallangan ko'rgazmalar va joylar tarixiy saqlanish muhimligini ta'kidlab, zaif yoki kamroq ma'lum bo'lgan joylarga e'tiborni jalb qilishi mumkin.

Xulosa

Zamonaviy dunyoda dizayn tarixiy obyektlar va madaniy yodgorliklar qiyofasini yaratishda asosiy rol o'ynaydi. Brendlash, reklama va reklama materiallari (masalan, plakatlar, logotiplar, marketing kampaniyalari) mulkning ahamiyati haqidagi jamoatchilik fikriga sezilarli ta'sir ko'rsatishi va ko'proq tashrif buyuruvchilarni jalb qilishi mumkin.

Dizayn tarixiy obyektlarni qanday idrok etishda, ular qanday ishlab chiqilgan va tomoshabinlarga taqdim etilganidan tortib, qanday qilib hikoya qilishlarigacha katta rol o'ynaydi. Puxta o'ylangan dizayn nafaqat obyektlarni yanada qulayroq va tushunarli qilishga yordam beradi, balki o'tmishga chuqur hissiy munosabatda bo'lishga yordam beradi, tarixiy meros qiymatini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Голубев, М.Ю. "Исторические памятники как объекты культурного туризма" - М.: Издательство "Турист", 2020.
2. Иванова, М.С. "Туризм и новые медиа: использование VR и AR технологий для продвижения исторических памятников" // Журнал "Туризм и культура". -2021. -№ 5. -С. 78-85
3. Левин, И.В. "Основы графического дизайна в контексте культурных проектов" - СПб.: Издательство "Питер", 2017.

